

מְשֻׁגָּה הוּא. וְאֵת-אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל-הָאִישׁ. (שם י"א-י"ג)

אגב, יעקב אמנם מסכים אבל הוא ממש לא רגוע עם ההצעה של יהודה ועל ההסכמה שלו אליה. הוא מוסיף -
... וְאֲנִי כְּאֲשֶׁר שָׁכַלְתִּי שָׁכַלְתִּי. (שם י"ד)

אלו מילים קשות מאד. אגב, את הביטוי "וחטאתי לך כל הימים" יגיד יהודה גם בפרשת ויגש, כאשר הוא ייפגש עם יוסף -

כִּי עֲבָדְךָ עָרַב אֶת-הַנְּעֹר מֵעַם אָבִי לְאִמֶּר אִם-לֹא אָבִיאָנוּ אֵלֶיךָ וְחָטָאתִי לְאָבִי כָּל-הַיָּמִים. (שם מ"ד, ל"ב)

כלומר הוא רואה את זה כנקודת המפתח בעומדו לפני יוסף עם בנימין. זה "הפאנץ' ליון" של נאומו של יהודה. וצריך להבין מה ההבדל בין דברי יהודה לדברי ראובן? התשובה לשאלה הזו תענה לנו על שאלה נוספת שקשורה לחיים שלנו, יום-יום.

מה אנחנו יודעים על ראובן?

ראובן הוא הבכור, האח הגדול, האם יש איזו נקודה חורזת שתסביר לנו את הנהגתו הכוללת של ראובן, את אופיו? בואו נחזור בקיצור מוחלט על מה שאנחנו כבר יודעים על ראובן. הדבר הראשון שהתורה מספרת לנו עליו היה סיפור הדודאים - בן צעיר שמביא לאמו פרחים, ומשם, מהסיפור הזה, יולדו יששכר, זבולון ויוסף. הסיפור הבא שהתורה מספרת לנו עליו הוא מעשה בלהה. מה הוא עושה שם? מה הוא רוצה שם? הפסוק אומר -

וַיְהִי בְשָׁכְנוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַחִוִּי וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת-בְּלָהָה פִּילַגְשׁ אִבְנֵי וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל. וַיְהִי בְנֵי-יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר. (שם ל"ה, כ"ב)

רש"י שם מיד אומר שהוא לא שכב אותה כפשוטו אלא - מתוך שבלבל משכבו מעלה עליו הכתוב כאלו שכבה. ולמה בלבד וחלל יצועיו? שכשמתה רחל נטל יעקב מטתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים ונתנה באהל בלהה. בא ראובן ותבע עלבון אמו. אמר 'אם אחות אמי היתה צרה לאמי שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי?', לכן בלבד.

הסיפור השלישי הוא מה שראינו עם יוסף והבור, וצריך לשים פה לב לנקודה עצומה; בואו ננסה להבין את ראובן, כי הטענה שלי היא שכשנלמד אותו נבין מתוך זה נקודה מהותית של הבכור על תופעות הלוואי שלו, ונזכור שכולנו בכורים - "בני בכורי ישראל". יש לבכור מעלות רבות אבל גם תופעות לוואי. צריך להבין את זה לעומק. פעם דיברנו על כך שכל ספר בראשית הוא סיפור מתמשך על בכורים שמפספסים - קין והבל, ישמעאל ויצחק, עשו ויעקב, ראובן והאחים, אפרים ומנשה.²

ואני אנא אני בא". רש"י מבאר שני פירושים היכן היה ראובן בעת המכירה -
ובמכירתו לא היה שם שהגיע יומו לילך ולשמש את אביו. דבר אחר עסוק ה' בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו. (שם כ"ט, ברש"י)

מה בעצם מציע יהודה?

כך או כך, ראובן הוא הראשון שמציע כעת ליעקב את מנהיגותו ואת אחריותו על בנימין, ונשים לב שגם כאן יעקב לא מתייחס להצעה של ראובן אלא אומר באופן כללי, מבלי להזכיר את שמו של ראובן -

וַיֹּאמֶר לֹא-יֵרֶד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי-אֲחִיו מָתָה וְהוּא לְבָדּוֹ נִשְׁאָר וְקִרְאֵהוּ אֶסֶן בְּדָרְךָ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָּהּ וְהוֹרְדְתֶם אֶת-שִׁיבְתִּי בְּיָגוֹן שְׂאוּלָּה. (שם מ"ב, ל"ח)

רש"י מביא כאן ביטוי קשה שאמר יעקב לכאורה -

לֹא יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם. לא קבל דבריו של ראובן. אמר - בכור שוטה הוא זה, הוא אומר להמית בניו, וכי בניו הם ולא בניי?!

יעקב אומר - 'מה הוא מציע ראובן? שאני אהרוג את הנכדים שלי?'. ובאמת צריך להבין מה אומר כאן ראובן. האם זה סתם ביטוי בלשון עממית כזו, מין הגזמה קיצונית כדי שיעקב ייתן לו את האחריות על בנימין?

ואז, ממש כמו בבור - ראובן רוצה להציל, ההצעה שלו לא מתקבלת - יהודה מגיע ומציע הצעה חלופית -

וְהִרְעַב כְּבֹד בְּאֶרֶץ. וַיְהִי כְּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת-הַיֹּשֶׁבֶר אֲשֶׁר הִבְיִאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבֵיהֶם שׁוּבוּ שְׁבֵרוּ-לָנוּ מֵעֵט-אֶכָּל (מ"ג, א'-ב')

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיו שְׁלַחָה הַנְּעֹר אֵתִי וְנִקְוָהָ וְנִלְכָּה וְנַחֲיָה וְלֹא נִמְוָה גַם-אֲנַחְנוּ גַם-אֲתָהּ גַם-טַפְנוּ. אֲנַכִּי אֲעַרְבָנוּ מִיָּדִי תִבְקֹשְׁנוּ אִם-לֹא הִבִּיאֵתִי אֵלֶיךָ וְהַצַּגְתִּי לְפָנֶיךָ וְחָטָאתִי לְךָ כָּל-הַיָּמִים. כִּי לֹאֵל הִתְמַהֵמְהֵנוּ כִּי-עַתָּה שָׁבְנוּ זֶה פְעָמִים. (שם ח'-י')

מעניין שהוא פונה לא אל יעקב אלא אל "ישראל אביו". אז נכון שהוא מתבטא בלשון ערבות - "אנכי ערבנו" אבל תכל"ס מה הוא מציע? בעברית מודרנית הוא לא מציע כלום. 'אני אהיה חוטא לך אם הוא לא יחזור' - מה המשמעות של זה? לכאורה אין פה שום דבר ממשי. רש"י אומר שהוא אמר ליעקב שהוא יחטא לו גם לעולם הבא. מה זה אומר? אבל דווקא אז -

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבֵיהֶם אִם-כֵּן | אֶפְוֵא זֹאת עֲשׂוֹ קָחוּ מִזְמַרְתְּ הָאֶרֶץ בְּכָלֵיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מֵעֵט צָרִי וּמֵעֵט דְּבַשׁ נִכְאֹת וְלֹט בָּטָנִים וְשִׁקְדִים. וְכִסְף מְשֻׁנָּה קָחוּ בְיַדְכֶם וְאֶת-הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אִמְתַּחֲתֵיכֶם תְּשִׁיבוּ בְיַדְכֶם אוּלִּי

² ובהמשך בספר שמות גם משה ואהרן שמתחלפים (על אף שאהרן לא היה בכור).

ההתנהלות התמוהה של ראובן

נחזור לענייני הבכורות בהמשך וכעת נתמקד בראובן. כמו שאמרנו, לא הבנו את הצעתו ליעקב "את שני בני תמית". ראובן, אתה רוצה להציל את יוסף, אתה רואה את האנרגיות שיש פה בין האחים, בין כולם, שרוצים להרוג אותו. "ועתה לכו ונהרגו" - מיד, עכשיו, בלי להשתהות, בלי לחשוב על ההשלכות אבל עם תכנית סדורה - נשליך אותו באחד הבורות, נאמר שחיה רעה אכלתהו. אתה רוצה להציל אותו, והתורה מעידה שזו אכן כוונתך - "להשיבו אל אביו", לא חשוב עכשיו מה הוא חשב עליו אבל ברור שהוא רצה עבורו דבר טוב, אז אם אתה כ"כ רוצה להצילו - למה אתה נעלם פתאום? הצעת הצעה אבל פתאום אתה נעלם וכשיהודה מציע את הרעיון שלו, למכור את יוסף, אתה לא נמצא שם. הייתם כל האחים בדותן ליד שכם, אבא שלך נמצא בחברון, ואם הוא הלך לשמש את אביו כפי שראינו ברש"י לעיל, זה לוקח זמן ההליכה הזו, ומן הסתם הוא חזר רק ביום שלמחרת, ולכל הפחות שעות רבות לאחר מכן, אז - האם לא יותר דחוף שתישאר פה עכשיו עם האחים, שאתה רואה שהם רוצים להרוג את יוסף? תשלח איזה תאילנדי לשמש את אבא. אז מה עם זה התור שלך? אתה מרגיש את הלכי הרוח בין האחים שלך, את האנרגיות שהולכות להרוג את אח שלך, ואתה רוצה להשיב אותו לאבא - אז אתה הולך? הרי כאשר הוא ישוב אל הבור ולא ימצא שם את יוסף הוא יקרע את בגדיו, הוא ינהג מנהגי אבלות. זה כל כך קשה לרש"י והוא מוטרד למה ראובן לא פה עד שהוא נאלץ להציע פירוש שני - שהוא היה עסוק בתשובה על מעשה בלהה. כלומר לא שהוא הלך לחברון והפקיר את הזירה אלא שהוא הלך הצידיה, עשה התבודדות במשך כמה שעות, הוא 'יריחף', עסק בתשובה ולא שם לב למה שהתרחש. וגם כאן נשאל את אותה שאלה -ראובן, זה הזמן לעסוק בשק ותענית? זה הזמן להתבודד? ואנחנו שואלים את זה ראובן, לשיטתך, שהקב"ה מעיד שאתה באמת רוצה להציל את יוסף ולהחזיר אותו לאבא! ואני לא מקבל את הטענה שהוא היה לא אחראי... הוא הביא את הדודאים לעולם, את יששכר, זבולון, יוסף ודינה. לאן הוא הלך? אל תענו לי "כיבוד אב" - הכיבוד אב היותר גדול יהיה להציל את יוסף, והוא יגיד בעוד רגע "ואני אנא אני בא".

יש פה בהתנהגות של ראובן כמה תמיהות שצריך להבין ברמה הפסיכולוגית-נפשית כי זה תורת ה' שלנו, של חיינו. גם במעשה בלהה - איפה הכיבוד אב? אז נניח שהוא חשב שהוא פועל במצד כיבוד אב - אז תשאל! בפרשת ויחי כאשר יבוא יעקב לברך את בניו הוא יגיד לו -

ראובן בכרי אִתָּה כְּחֵי וְרֵאשִׁית אוֹנֵי יָתֵר שְׂאֵת וְיֵתֵר עֲזוֹ. (שם מ"ט, ג')

אתה הבכור שלי. קדש הקודשים, טיפת הזרע ראשונה שלי. היית אמור לקבל נשיאות כפיים, כהונה "שאת", וגם מלכות

"עד" - "ויתן עוז למלכו". לפני הכהנים הבכורות היו מיועדים לעבוד במקדש, והנה עכשיו הפסדת את שניהם. על מה? - **פָּחַז כַּמְלִים אֶל־תּוֹתֵר כִּי עָלִית מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אֶז חִלַּלְתָּ יְצוּעֵי עֲלֶיךָ.** (שם ד')

רש"י מביא שם שיעקב אמר - 'השכינה היתה מגיעה תמיד אל יצועי, וכשהחלפת את האהלים "חיללת יצועי עלה"'. מה שם הייתה הסברה של ראובן למעשיו? וגם אצלנו בפרשה - "את שני בני תמית", והאירוע האחרון שאני מבקש לנתח הוא כאשר האחים עומדים אצלנו בפרשה אל מול המשנה למלך מצרים המנוכר, והם מדברים ביניהם אחרי שיוסף האשים אותם "מרגלים אתם" והוא מחליט לאסור את אחד מהם לעיניהם, מתנהל שם הדו שיח הבא -

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אָבֵל אֲשֶׁמִּים | אֲנַחְנוּ עַל־אָחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהַתְּחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בְּאֶה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת.

יוסף עדיין לא פורץ בבכי בשלב הזה אלא רק אחרי דברי ראובן בפסוק הבא -

וַיַּעַן רְאוּבֵן אֲתָם לְאֹמֵר הֲלוֹא אִמְרַתִּי אֵלֵיכֶם | לְאֹמֵר אֶל־תַּחֲטְאוּ בְּיָדְךָ וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמּוּ הִנֵּה נִדְרָשׁ. (שם כ"א-כ"ב)

כשיהודה הציע למכור את יוסף לישמעאלים כתוב שם "וישמעו אחיו" אבל כשראובן אמר להם להשליך אותו לבור "למען הצילו מידם להשיבו אל אביו" הם לא שמעו אליו אלא פשוט ביצעו את מה שהוא אמר, כי הוא הבכור, וזרקו את יוסף אל הבור. ואז הפסוק הבא -

וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בֵּינָתָם. וַיִּסָּב מְעַלְיָהֶם וַיִּבֶךְ וַיֵּשֶׁב אֲלֵהֶם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת־שִׁמְעוֹן וַיֹּאסֶר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם. (שם כ"ג-כ"ד)

וצריך להבין למה יוסף בכה פה? אם זה בגלל שהאחים דיברו הרי שהוא היה צריך לבכות מיד בתום דבריהם ולפני הדברים של ראובן, הרי יוסף יודע שראובן לא היה במכירה - ולכן משמע שהוא בכה בגלל דברי ראובן.

בכתפו היה מוליכו אצל אביו

כאן כל ההבנה שלנו מתחילה. זה געוואלד. נתחיל מדברי חז"ל במדרש רבה -

אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר מֵרִיּוֹן בְּאֵ הַכְּתוּב לְלִמְדָךְ שְׂאֵם אָדָם עוֹשֶׂה מְצוּהָ יַעֲשֶׂנָה בְּלִבְךָ שְׁלָם (נ"א - בלב שמח), שְׂאֵלוֹ הָיָה רְאוּבֵן יוֹדֵעַ שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַתִּיב עָלָיו (בראשית לו, כא) 'וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלֵהוּ מִיָּדָם', בְּכַתְּפוֹ הָיָה מוֹלִיכּוֹ אֶצֶל אָבִיו, וְאֵלוֹ הָיָה יוֹדֵעַ אַהֲרֹן שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַתִּיב עָלָיו (שמות ד, יד) 'הִנֵּה הוּא יֹצֵא לְקֶרְאֲתָךְ בְּתַפִּים וּבְמַחֲוֹלוֹת הָיָה יוֹצֵא לְקֶרְאֲתוֹ'. וְאֵלוֹ הָיָה יוֹדֵעַ בְּעֵז שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַתִּיב עָלָיו: 'וַיִּצְבֹּט לָהּ קָלִי וְתֹאכַל וְתִשְׁבַּע וְתִתֵּר', עֲגָלוֹת מְפֹטְמוֹת הָיָה מְאָכִילָה. (רות רבה ה', ו')

³ כאשר יצא אהרן לקראת משה בחזרתו למצרים ממדין.

יוסף רוצה שראובן יגיד לאחים מעין מה שהוא עצמו יאמר לאחים בפרשה הבאה -

וְעֵתָהּ לֹא-אַתֶּם שְׁלַחְתֶּם אֶתִּי הֲנֵה כִּי הָאֱלֹהִים... (שם מ"ה, ח')

יוסף לא משחרר אותם מאחריות במילים האלה, אלא הוא מנהיג שמשחרר אותם מתחושת השליטה המדומיינת שלהם.

'מכת בכורות'

במעבר חד - לפני שנים התפרסם ספר עם המכתבים ששלח היטלר יימח שמו וזכרו למאהבת שלו, אווה בראון, ובין יתר המכתבים הוא כותב לה שהוא לא מצליח להבין את היהודים - 'אני חוזר ואומר להם שאני רוצה להשמיד אותם עד אחד, והם לא מאמינים לי. למה הם לא מאמינים?!'. אז נכון שאמרו שהוא היה חולה נפש, וזו היתה "פלנטה אחרת", אבל למה הם באמת לא האמינו לו? גם לנו בימינו יש כל מיני שכנים - חמאס, חיזבאללה, אש"ף-פתח ודאע"ש - שחוזרים ואומרים וכותבים באופן פשוט וברור בכותרת האמנה שלהם שמגמתם היא להשמיד את ישראל. כבר הסכימו לתת להם את כל העולם ובלבד שהם ישנו את הסעיף הזה, אבל הם בשלהם - לא מוכנים לשנות. למה אנחנו לא מאמינים להם? מה הסיבה?

אנחנו מבינים מהי שליטה? "אנחנו שולטים במצב". אנחנו התרגלנו לפרש את הדברים שלהם בניד ראש ובהפטרות "כן, הם אומרים את זה אבל הם לא ממש מתכוונים, ואולי גם להם יש בעיות מנטליות שצריך להתחשב בהן, והטוב בעולם ינצח". זו תסמונת הבכור. תפקידו של הבכור הוא למלא את מקום אביו, הוא בא במקומו. לכן הוא מקבל בירושה פי שניים, לכן הוא האחראי לחתן אחות קטנה יתומה במקום האבא - אבל יחד עם זאת הוא איננו אבא. ההבדל בין אבא לבכור הוא שאם הבן נפטר אבל הותיר נכד אחריו אז הנכד יורש את אביו ולא האח (גם לא האח הבכור). האלמנה אף נפטרת מייבום במקרה שהנפטר הותיר נכד (גם אם אין בן). האח הבכור הוא אח אבל הוא לא אבא של הבן שלי.

אברהם יצחק ויעקב הם האבות (אין קורין אבות אלא לשלשה", ברכות ט"ז): ואחריהם באים הבנים - הראשון נקרא "ראובן", הקטן שמו "בן-אוני", באמצע יש את "בן פורת יוסף", ויהודה גם הוא מתברך - "מטרף בני עליה". כולם מתאפיינים שבכך שהן בנים.

ראובן הוא גדול העולם, הוא קודש קודשים, אבל יש לו כמו לכל בכור תופעת לוואי שצריך להכיר, מין "מכת בכורות". אח גדול הוא אכן אחראי על אחיו הקטנים, הוא שולט בהם, לפעמים הוא גם 'יודע' שאתה לא מתכוון כי לשיטתו אתה לא מספיק חכם... הוא ידאג לזה שאתה תעשה כך או כך - הוא במקום אבא, והוא חושב שיש לו שליטה ומכיון שהוא חושב כך הוא יכול לרצות באמת ובתמים להציל את יוסף, אבל הוא לא יכול - כי רק כשאתה נמצא בביטול מוחלט אתה יכול להציל אותו.

ברור שאין הכוונה לכבוד, האם ראובן לא עשה את זה בלב שלם? הרי מפורש בפסוק ורוח הקודש מעידה שהוא עשה את זה "למען הצילו מידם להשיבו אל אביו", ולכאורה הוא עשה את זה באופן הזה, במין חישוב 'פוליטי' כזה, כי הוא ראה שבאופן ישיר לא יהיה לו סיכוי מול האחים ואילו כך, בערמה, הוא יצליח להציל את יוסף.

אגב, צריך גם להבין את המדרש הזה. הרי לגבי ראובן - אילו היה מוליכו, את יוסף, על כתפו, אז כל ההיסטוריה לנו הייתה נראית אחרת, אבל מה היה קורה אילו אהרן באמת היה יוצא לקראת משה בתופים ומחולות? לא היה משתנה שום דבר לכאורה חוץ מליווי מזיקלי. וגם לגבי בועז - אילו היה יודע היה נותן לא סנדוויץ אלא פולקע של אווז. מה השינוי המהותי? כלום לכאורה. והנה מסקנת המדרש -

רַבִּי כֵהֵן וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ דְּסַכְנִין בְּשֵׁם רַבִּי לְוִי לְשַׁעֲבֵר הָיָה אָדָם עוֹשֶׂה מְצוּהָ וְהַנְּבִיא כוֹתְבָהּ, וְעַכְשָׁיו כְּשֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מְצוּהָ מִי כוֹתְבָהּ, אֵלֶיהָ כוֹתְבָהּ וּמְלִךְ הַמְּשִׁיחַ - וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹתֵם עַל יְדֵיהֶם, הֲדָא הוּא דְכָתִיב (מלאכי ג, טז) אֲזַ נְדַבְּרוּ יִרְאֵי ה' אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וּגְו'. (שם)

יהודי עושה מצווה עכשיו, הילדים שלנו בעזה עכשיו נלחמים ומקיימים מצוות - אליהו כותבה, את המצווה הזו. הפסוק הזה מדבר על ביאתו הצפויה של אליהו הנביא ומשיח איתו, אז נשוב לראות איך יראה ה' את כל מה שהם עושים.

אני שולט במצב

עכשיו אנחנו מתחילים. זה געוואלד;

איך באמת צריך להבין את ההתנהלות של ראובן שחוזר לאביו ברגע שהוא צריך להציל את יוסף מיתר האחים? המילה שתתאר את זה היא - שליטה. בעצם זה שליטה מול ערבות, והמילה הזו תוביל לשני נושאים נוספים.

ראובן היה יכול לעזוב את יוסף, ללכת הביתה לאביו ולחזור לדותן רק למחרת בגלל שהוא היה בטוח שהוא שולט במצב. הוא היה משוכנע שאם הוא אמר לכל האחים והם בצעו את דברו - זה יתרחש גם כשהוא כבר לא נמצא שם. איי, אבל הם שונאים אותי, וגם אתה עצמך לא 'מת' עליו, וגם היית חלק מהדיבור נגדו? ואתה גם מבין את התחושות שלהם, את התכנית שלהם להרוג אותו - 'ונשליכהו באחד הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתהו', אז איך אתה הולך הביתה? כי הוא משוכנע ש - 'אני לא מאמין עליהם. הם לא יעשו את זה, הרי אני אמרתי להם שלא להרוג אותו והם מקשיבים לי. אני שולט במצב'. מעין זה גם מה שהוא אמר ליעקב - "את שני בני תמית". לכאורה - מה זה הביטוי הזה? ועוד - הרי יש לו ארבעה בנים,⁵ אז לאיזה שניים הוא מתכוון? אלא הוא משוכנע שהוא שולט בעביינים, 'ולכן אני אחראי. יש לי שליטה על המצב. הם מורתעים. אני שולט'. על זה יוסף בוכה - לא על דברי האחים אלא על דברי ראובן. האחים אומרים 'אנחנו אשמים', אז מה אתה בא ואומר להם? - 'נכון, אתם אשמים. אמרתי לכם?!'

⁵ "וּבְנֵי רְאוּבֵן חֲנֹךְ וּפְלֹא וְחִצְרֹן וְכַרְמִי". (מ"ו, ט')

⁴ כלומר שהדברים היו נכתבים לנצח.

את הממשלה וכו' - ובעוד כמה ימים תיתן דרשה ברוחניות. יוסף הצדיק לא מתפתה לכך אלא אומר לפרעה - 'יסוד היסודות, יש לי אפס שליטה בעולם!'

'הם מורתעים'

בואו נחשוב על המציאות שלנו היום. מי ששולט מחפש שני דברים; האחד זה להאשים אחרים. הוא מאד אוהב להאשים אחרים, הוא 'מת' לראות ועדות חקירה, הוא רוצה לראות אנשים תלויים, כסאות חשמליים - זה יותר חשוב לו מהכל. למה? כי הוא צודק, לשיטתו. "אני אמרתי לכם".

אתה יודע מה היית צריך לומר להם, ראובן? 'את התשובה, את ה'שקו ותעניתו', תעשו אחר כך. ה'שקו ותעניתו' שלכם הוא להבין שאתם לא שולטים בעולם, אתם לא יכולים להרוג אח או למכור אותו. אתם עושים את דבר ה' ואתם שליחים של הקב"ה וגם אל תרגזו בדרך - אל תאשימו האחד את השני בדרך, ואל תקימו ועדות חקירה אלא תדונו באיך אתם מקיימים את דבר ה' בעולם!'

והתסמונת השניה של השליטה היא 'כולם מורתעים'. אני בקונטרול, אני שולט'. תופעת הלוואי של הבכור היא 'אני במקום אבא'. זה כל ספר בראשית - קין הוא הבכור ולכן אם הבל לא מתנהג בסדר, לטעמו, מותר לו להרוג אותו. הוא חושב שכך ראוי להיות. הוא המנהל. הוא האחראי פה על כל הנדל"ן.

באחד המקומות כתב רבי נחמן מברסלב שכיון שעם ישראל הוא אינסוף לכן הוא צריך לדעת שהוא גורם בעולם לבלבל גדול - הרי העולם יודע שיש רק אינסוף אחד, הקב"ה, אבל הקב"ה בחר בעם ישראל ולכן אם עם ישראל נמצא בביטול מוחלט לקב"ה ואומר "אני כלום, אני צינור של אלוקות, אין לי ערבות על עצמי, ואם טעיתי אני צריך כמובן לעשות תשובה" אז העולם רואה ומבין את זה, אבל אם עם ישראל משדר 'אני על הגובה, אני מחליט' - אז אתה עצמך משדר כלפי העולם שיש פה בעולם עוד משהו חוץ מהקב"ה ח"ו, בהפוך על הפוך. אנחנו תופסים את זה? זו נקודה עמוקה מאד.

לעשות מצווה בלבב שלם

נחזור למדרש שפתחנו בו - "בא הכתוב ללמדך שאם אדם עושה מצווה שיעשנה בלבב שלם....". תמיד חשבתי שהאחים עשו הפגנה נגד יוסף וראובן בא והרגיע שם את האוירה - אבל אז מתעוררת השאלה, למה הלכת הביתה באמצע? זה מה שהמדרש בא ומחדש, שלעשות מצווה בלבב שלם זה לקיים אותה בביטול מוחלט לאלוקות. 'אני עושה בלי שום חשבון אחר או פוליטיקה, או תובנות או הסברים - זה מה שאני חייב לעשות, ולכן אני מוליכו על כתפי לאבא'. ואם תשאלו - מה יהיה הפתרון ומה יהיה עם שנאת האחים? - צריך להפנים שזה לא הענין שלי. בעל הפתרונות יפתור גם את זה. זו לא הסוגיה שלי.

כוחי ועוצם ידי

מה שאומר יהודה לאביו הוא - 'אבא, "אנכי אערבנו". אני לא מבטיח כלום אלא רק שאם לא אביא אותו אליך ולא אציג אותו לפניך "וחטאתי לך כל הימים". אני הולך לקרב בסג'עיה ואני לא יודע אם אני אחזור - אבל אני ערב על עם ישראל, ואני יודע שהקב"ה הוא זה שיוביל את הכל ואני בביטול מושלם לריבונו של עולם' - ועל זה בוכה יוסף כשהוא שומע את ראובן.

תופעת הלוואי של תחושת השליטה היא שאתה חושב שאם אתה שולט אז 'כולם מורתעים', 'כל העולם מורתע כי אני האח הגדול, אני הבכור. מה, הם לא יודעים שהם צריכים את היהודים? הם לא מבינים שאנחנו מייצגים את האינסוף? הם לא יודעים שאנחנו פה במקום אבא ואנחנו מגלים את אבא בעולם? אז ההוא קצת חולה נפש, לא נורא', ומתוך זה אני מרשה לעצמי לשבור שמירה, ולא למלא את כיתות הכוננות - באירופה, בארה"ב וגם בישראל.

כולנו מכירים את הפסוק -

... כְּחַיִּי וְעִצְמוֹתַי יָדַי עֲשֵׂה לִי אֶת־הַחֵיִל הַזֶּה. (דברים ח', י"ז)

אבל כולנו טועים בהבנתו. אין הכוונה ל-'כופרים' שטוענים שהם בעלי הכח ולא הקב"ה ורק הם ועשייתם היא המשפיעה. שטויות. הפשט האמיתי בפסוק הוא - 'אני, עם הכיפה הגדולה או השטריימל שלי, אני הרי כזה צדיק, ואני עושה את דבר ה' ואני הרי בביטול ואני יודע שרק הקב"ה וגם אמרתי שני פשטלך בעניין - אז ברור שמה שאני אומר זה הנכון וכך יהיה'. ולכן אומר ראובן ליעקב - "את שני בני תמית" - 'כי לא יכול להיות שאני לא אחזיר אותו. הרי הקב"ה ודאי איתי'. תגיד ראובן, ואולי למרות שהקב"ה איתך, הוא רוצה שזה יסתיים אחרת? מה אתה מבין בהנהגת העולם? - "לא אתם שלחתם אותי הנה כי האלהים". 'אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם. אני חייב לכם הכרת הטוב', כמו שאומר יוסף לאחים. על זה הרחבנו בשבוע שעבר⁶ - החטא המרכזי של האחים היה שכאשר יוסף חלם את חלומו הם החליטו לפתור אותו באופן מסוים ולהסביר שמה שהוא התכוון זה "המלוך תמלוך עלינו". ויוסף אומר להם - 'מי נתן לכם רשות לפתור חלומות? אולי דווקא מדובר שיבוא יום ואני אצליח לתת לכם אוכל, אלומה, כי אתם תהיו ברעב, ולא בגלל שאני מבקש למלוך עליכם ויהודה אכן הוא המלך? מי נתן לכם את הרשות לפתור חלומות?'. כך הוא גם עונה לפרעה, כאשר פרעה קורא ומריץ אותו מהבור ואומר לו -

... וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לְאמֹר תִּשְׁמַע חֲלוֹם לְפָתֹר אֹתוֹ. (בראשית מ"א, ט"ו)

זוכרים מה יוסף ענה לו? - 'לך מפה פרעה. חס ושלום! - "בלעדי, א-להים יענה את שלום פרעה". למה הוא לא קופץ על המציאה? פרעה, מלך העולם, קורא לך ואתה אסיר עם מדים כתומים, תגיד - 'בטח, אני אוביל פה רפורמות וארכיב

⁶ ע'י בהרחבה בשיחה "הקב"ה היה עוסק בורא אורו של משיח", טועמיה לפר' וישב תשפ"ד.

"ואילו היה יודע אהרן שהקב"ה מכתוב עליו "הנה הוא יוצא לקראתך" - בתופים ובמחולות היה יוצא לקראתו". ושאלנו, נו אז היה שם די ג'יי, אז מה? - אתם יודעים מהו המפגש של אהרן ומשה? - זה המפגש של תורה וכהונה, של נצח והוד. כאילו כתוב פה שאפילו אהרן הצדיק, אפילו בועז, אפילו ראובן - היתה להם איזו תחושה קטנטנה של 0.000001% של שליטה בענין, ואם גם זה היה מתבטל - וואו, לאן היינו מגיעים! לאיזו מדרגה היה מגיע העולם!

ועל זה אומר המדרש בסוף - "לשעבר היה אדם עושה מצוה והנביא כותבה, ועכשיו כשאדם עושה מצוה מי כותבה? אליהו כותבה, ומלך המשיח והקדוש ברוך הוא חותם על ידיהם". אתה יודע מה המשמעות שאתה תגיע ללבב שלם? ללב שמח? - זה כל העולם כולו. האם אני יכול להגיע למה שילמד אותי יוסף, למה שילמדו אותי יהודה בנאום ויוסף מיד בהתוודעו אלינו, ויתקנו את נקודת ראובן. זה מה שאמר יעקב אבינו לראובן - בכוחות שלך אתה צריך להיות יותר יתר שאת יותר עז. אתה אמור להיות הכהן הגדול (כמו אהרן), אתה אמור להיות המלך (כמו בועז ורות), אתה אמור להוביל הכל. ולמה פספסת? -

פְּחֹז כְּמַיִם אֶל־תּוֹתֵר כִּי עֲלִית מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אֶז חֲלִלְתָּ יְצוּעֵי עֲלֵה. (שם מ"ט, ד')

ראית שם את השכינה במשכבי (כמו שרש"י מביא שם שזה היה מקום משכנה, ע"פ דברי יעקב) או שאתה הובלת את הענין כי אתה 'מבין' כי אתה חייב לשלוט במצב?

רעי ואהובי - זה הענין של כל החיים. האם נדע את האיזון בין הערבות והענווה והשמחה שמביאה לשיא לקיחת האחריות עלי אדמות לבין השליטה המדומיינת?

אשמים - אנחנו

אני מרגיש היום שהילדים שלנו, הלוחמים הטהורים והגיבורים האלה - זה מה שהם מלמדים עכשיו את העולם. 'אני לא יודע מה יהיה מחר בבוקר, אני רק יודע שאני בטל למנצח ישראל. וודאי שאני יודע מה יהיה מחר בבוקר - גאולה!'

החולשה הגדולה ביותר היא הצורך בשליטה, להחזיק את הסלולרי ולשלוט, לדעת מה קורה, ומה החדשות, וכמה זמן זה ייקח, ואיזה עדכון וכו' - מי אני בכלל?...

וגם מדי פעם מתגנבת לנו ללב מחשבה - 'ההוא אשם, וההם אשמים וזה וזה, ואני שולט, ומה יהיה הפתרון'. זו כל הנקודה - אני לא יודע אם אחזיר אותו אליך, אני רק יודע שבעולם הזה ובעולם הבא אין יותר יהודה. יהודה שווה בנימין, בנימין שווה יהודה. זה מה שאני יודע'. וזה מה שבאמת ישבור את יוסף עד שהוא לא יוכל להתאפק והוא יתגלה לאחיו - "לא אתם שלחתם אותי הנה כי הא-להים".

לא צריך להכביר מילים, זה כל כך ברור, מורגש ומוכן היום, בכל פרט, בכל שניה. אתה נכנס לניסיונות שליטה אבל שליטה שהיא איננה שלילית - לחשוב מה קורה עם הילדים החטופים - ואתה יכול לרגע אחד ליפול כי אתה חייב לשלוט

אבל ראובן אומר לעצמו כך - 'המצב הוא באמת קשה, אז אני צריך ראשית כל להרתיע אותם, לשלוט במצב. הנה עכשיו הם מורתעים. עכשיו אני צריך לעשות תשובה' ולכן הוא הולך לשקו ולתעניתו. "אל תרגזו בדרך" יאמר יוסף לאחים בפרשה הבאה - יודע מה אתה צריך לעשות, ראובן? כמו שראינו בשבוע שעבר אצל יהודה - הוא היה עסוק בליקח לו אשה. 'נפילתי, חטאני, מכרתי את אחי, הורידוני מגדולתי - אני צריך לעשות תשובה. איזו תשובה? - להמשיך ולעשות את דבר ה' בעולם'. נו, אבל ער מת ואופן מת, ותמר הרה לזנונים, ואשתו בת שוע מתה? - זה לא רלוונטי בכלל. כשאני מגיע לביטול הזה יוצא ממני פרץ, אורו של משיח.

אליהו כותבה והקב"ה חותם

זה האנטיזה לשליטה. זה ההבדל בין יהודה וראובן. ראובן אכן מרגיש בזה ואומר לאחים - "הלא אמרתי לכם אל תחטאו בילד ולא שמעתם", והם עונים לו - 'נכון, לא שמענו, ואם הרגשת שלא שמענו - איך זה שהלכת הביתה? למה לא המשכת לשמור עליו?'

אצל יהודה, אחרי שהוא מציע למכור את יוסף כתוב - "וישמעו אחיו". אהה! ראובן ציפה שישמעו את דבריו גם האחים וגם יעקב, אבל גם יעקב אומר "לא ירד בני עמכם". 'הוא הבן שלי' - הוא אפילו לא מתייחס לבנימין כאח שלהם אלא כבנו. גם הוא לא שומע לראובן - 'אני לא רואה פה ערבות, לא רואה פה ביטול'.

"אילו היה ראובן יודע שהקב"ה מכתוב עליו" - אילו היה ראובן יודע שהפעולה שאתה עושה זה בכלל לא אתה, אלא שהקב"ה מעביר דרכך את הפעולה, ממילא היה לו כח לקחת את יוסף על כתפו ולהוליכו אל אביו, אבל הוא חשב שגם הוא תופס שם איזה נפח קטנטן, ולכן לא היה לו כח לשים אותו על הכתפיים להוליכו אל אביו.

והמדרש ממשיך שם לגבי בועז - שאילו היה יודע בועז שהקב"ה מכתוב עליו, "היה מאכיל אותה פטומות", ושאלנו מה אכפת לנו מה הוא נתן לה לאכול? מה זה רלוונטי? וחזק מזה - ממתי בשדה של שעורים אוכלים ברווזים? אוכלים שם איזו פיתה וממשיכים לעבוד! אלא מדובר פה שמבועז ומרות יבוא המשיח. בועז מודע לכך שהוא הגואל של רות, כלומר באיזשהו אופן הוא היה יכול להקדים את הגאולה. איך? - אם אתה עושה את זה בלב שמח, בלבב שלם. הרמב"ם אומר ששמחה היא ענווה, "שפל בעיני". ההיפך משמחה היא כשיש לי שליטה, אבל כשאני באפס שליטה ואני במאה אחוז ערבות אז אני בלב שמח, בלבב שלם.

זו נקודה עצומה. כשיש לי אפס שליטה - מאה אחוז ערבות, אז אני לא מחפש אף אשם. "אשמותינו" אנחנו אומרים לקב"ה, זה לא העסק שלי או שלך בכלל. 'אשמה' זה מהמילה 'שממה'. המחפשים אשמים רוצים ליצור שממון. איך יכול להיות שתוך כדי שיא הלחימה יש מן ספורט כזה של למצוא אשמים?! זה מוציא מהדעת. זה הכל נובע מתחושת השליטה, "אמרתי לכם", עוד לא השתחררתי מהקונספציה.

ומשפט אחרון לסיום. חז"ל אומרים על שיבתו של ראובן לבור שהוא פתח את עולם התשובה וממנו בא הושע בם בארי שאמר -

שׁוֹבֵה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי כְשֶׁלַּת בְּעֹנְיֶךָ. (הושע, י"ד, ב')

כי עולם התשובה הוא לשוב אל ה'. מתי הלכתי ממנו? כשחשבתי שאני הוא השולט, ומצאת אשמים ואתה מרתיע את העולם, ועבשיו - "שובה ישראל עד ה' אלוקיך". ולעיתיד לבוא, אומר האור החיים הק', כשהתשובה הזו תגיע לשלמותה, תחזור גם עבודת הכהונה לבכורים כי ראובן הוא גילוי העומק והעוצמה, אבל הוא צריך להפנים שכפי שקראה לו אמו - "ראובן" - אתה בן, אתה לא אבא, ומהמקום הזה אפשר להגיע להגיע ולקיים מצווה בלבב שלם, בלב שמח, ומשיח ואליהו כותבים אותה והקב"ה יחתום על ידנו ואותנו בזאת חנוכה, יום החיתום הגדול, ונזכה לראות בגאולה שלמה ובישועה שלמה עלינו ועל כל ישראל בשיבת כל הילדים ושוב ה' שיבת ציון הינו כחולמים והיינו שמחים, בעגלא ובזמן קריב.

במצב. חייבים להפנים שאנחנו, שאני לא יכול לשלוט במצב. למה הקב"ה ארגן לנו איזה מאה או מאתיים אלף מפונים, בדרום ובצפון? - כדי שנפנים שאנחנו לא שולטים במצב. אתה בכלל לא בבית שלך. כשתבין שאתה לא מנהל פה, אז תוכל להיות בלב שמח, בלבב שלם.

ראובן פתח בתשובה

ונזכיר גם את חנוכה - ההבדל בין החשמונאים של הדור הראשון והשני לבין הדורות שהיו לאחר מכן וכל הצרות שהתרגשו עליהם, זו בדיוק הנקודה הזו. כששאלו את מתתיהו ואת יהודה "בו, אז מה הפתרון שלכם?", הם ענו רק דבר אחד - "אין ל-ה' מַעְצוֹר לְהוֹשִׁיעַ בְּרַב אוּ בְמַעַט" (שמו"א, י"ד, ו) - "מי ל-ה' אלי!" (שמות ל"ב, כ"ו). אני שולט? אני לא שולט, אפס שליטה. אני מוסר את נפשי, אני בביטול לקב"ה - ואז הקב"ה מסדר להם פך של שמן.

שני דורות אחר כך הם כבר במירוץ שליטה - "אני חייב לשלוט, ואם אני לא מצליח לשלוט אני אביא את רומא שתעזור לי לשלוט" או - "אני חייב להתארגן עם יוון, עם פומפיוס, כדי לשלוט" - ולכן מגיעים לאן שהם הגיעו.

השיעור מוקדש לזכות עם ישראל, יושבי ארץ ישראל וחוזה לה, להצלחת ושמירת חיילי צה"ל, **להשבת החטופים מזרה בשלום**.
 לע"נ כל ההרוגים על קידוש ה' בארועי המלחמה ולע"נ
 מו"ר הרב **חיים מאיר** ב"ר **אברהם מרדכי דרוקמן** זצ"ל,
 ר' **משה מרדכי** בהרה"ח **יעקב דוד** ז"ל, **אליהו** בן **ויזאן** ז"ל,
חנה בת **ליפא** ז"ל ו**צירפורה** בת **אברהם** ע"ה
 ולהבייל לרפואת כל הפצועים והחולים ובתוכם **אלישע יהודה** בן **רותי**, **סלע**
ישראל בן **רוני**, **יאיר יחידיה** בן **מיכל רינה**, **בנימין** בן **שושנה**, **עמרם**
 בן **איידה חיה**, **שרה** בת **קלרה**, ו**כרמל מרדכי** בן **טל שרה**
 וליוווג הגון **ליעל רחל** בת **אריאל אסתר**
 להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ לענטאל - 054-7500516